

Ὅλον τὸ αἷμα, τὸ ὁποῖον ὄθει πρὸς τὰ ἔξω ὁ ἀριστερὸς κόλπος τῆς καρδίας, ὅταν συστέλλεται, εἰσέρχεται εἰς ἓνα μέγαν σωλήνα, ὅστις ὀνομάζεται ἀορτή. Ἡ ἀορτὴ αὕτη ἀναβαίνει πρῶτον πρὸς τὰ ἐπάνω, ἔπειτα δὲ κυρτοῦται πρὸς τὰ κάτω· ἐκ τῆς καμπῆς δὲ ταύτης, ἥτις ὁμοιάζει μὲ τῆζον, καὶ ὀνομάζεται διὰ τοῦτο ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονας ἀορτικὸν τόξον, φύονται δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν διακλαδώσεις, αἵτινες φέρουσι τὸ αἷμα εἰς τοὺς δύο βραχίονας καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν. Μετὰ ταῦτα ἡ ἀορτὴ ἀρχίζει πάλιν νὰ καταβαίνει. Ἐπειδὴ ὅμως, καθὼς βεβαίως ἐννοεῖς, ἡ σπουδαία αὕτη ἀρτηρία, ἡ τροφὸς ὀλοκλήρου τοῦ σώματος, ἔπρεπε νὰ προφυλαχθῆ ἔναντιον παντὸς κινδύνου, εἶνε τοποθετημένη εἰς ἀσφαλεστάτην θέσιν, τουτέστι ὀπισθεν τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἥτοι τοῦ βραχοκοκκάλου, καθὼς λέγομεν κοινῶς. Ἐκεῖ μένει κάλλιστα ὠχυρωμένη ἡ ἀορτὴ, καὶ καταβαίνει καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ῥάχεώς μας μέχρι τῶν νεφρῶν, διακλαδουμένη ὅμως καθ' ὁδὸν εἰς πολλὰς μικροτέρας ἀρτηρίας, αἵτινες διανέμουσι τὸ αἷμα εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ θώρακος. Φθάνουσα δὲ εἰς τὰ νεφρὰ, διαχωρίζεται πάλιν εἰς δύο κλάδους, οἵτινες καταβαίνουν μέχρι τῶν ἄκρων τῶν ποδῶν.

Βλέπεις ὅτι αἱ κυριώτεραι ἀρτηρίαί τοῦ σώματός μας δὲν εἶνε πολλαί, καὶ δύνασαι εὐκόλως νὰ τὰς ἐνθυμηῆσαι. Περί τῶν μικροτέρων ὅμως διακλαδώσεων δὲν ἐπιχειρῶ κἀν νὰ σοῦ κάμω λόγον, διότι ἡ ἀπαρίθμησις αὐτῶν εἶνε πρᾶγμα ἀδύνατον. Ἐκλεξε τὴν λεπτοτάτην βελόνην σου καὶ τρύπησε δι' αὐτῆς ὀλίγον οἶον δῆποτε μέρος τοῦ σώματός σου θέλεις· θὰ ἔβγη βεβαίως αἷμα. Τί σημαίνει τοῦτο; Σημαίνει, ὅτι εἰς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο μέρος τοῦ σώματός σου ὑπῆρχεν ἓν τοῦλάχιστον αἱματοφόρον ἀγγεῖον, τὸ ὁποῖον ἐτρύπησεν ἡ βελὸν. Συλλογίσου δὲ τὴν εἰς πόσα μέρη τοῦ σώματός σου, ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, χωρεῖ ἡ μύτη μιᾶς βελόνης, καὶ ὅταν τὰ μετρήσης, ἂν δυνηθῆς, μὴν υποθέσης πάλιν ὅτι ἐμέτρησες καὶ ὅλα τὰ αἱματοφόρα ἀγγεῖα. Διότι ἡ βελὸν, συγκρινομένη μὲ αὐτὰ, εἶνε χονδροειδέστατος πάσσαλος, καὶ σχίζει ὄχι μόνον ἓν ἀλλὰ πολλὰ ἐξ αὐτῶν, ὅταν εἰσέρχεται εἰς τὴν σάρκα σου.

Τοῦτο σοῦ φαίνεται κἄπως ὑπερβολικόν. Διὰ νὰ πεισθῆς ὅμως ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἔχει τὸ πρᾶγμα, συλλογίσου τὸ ἔξῃς. Ὅσον λεπτὴ καὶ ἂν ἦεν ἡ βελὸν, τὴν βλέπεις ὅμως· ἐνῷ τὰς τελευταίας διακλαδώσεις τῶν αἱματοφόρων ἀγγείων κανεὶς ὀφθαλμὸς δὲν δύναται νὰ τὰς διακρίνη· τόσον εἶνε λεπταί!

Τοῦτο σὲ ἐκπλήττει βέβαια· καὶ ὅμως ἔχω καὶ κἄτι ἄλλο νὰ σοῦ εἰπῶ ἀκόμη ἐκπληκτικώτερον.

Ἦκουσες ἴσως ποτέ σου, ὅτι ὑπάρχει ἓν θαυ-

μάσιον ὄργανον, ὀνομαζόμενον μικροσκόπιον, διὰ τοῦ ὁποῖου βλέπομεν τὰ πρᾶγματα χιλίας φορές μεγαλύτερα παρ' ὅ,τι εἶνε. Διὰ τοῦ μικροσκοπίου λοιπὸν αὐτοῦ βλέπομεν ἄπειρα αἱματοφόρα ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα δὲν διακρίνομεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μας μόνων. Ἀλλὰ καὶ πάλιν δυστυχῶς δὲν τὰ βλέπομεν ὅλα· βλέπομεν μόνον, ὅτι τὰ μικρὰ μικρὰ ἐκεῖνα ἀγγεῖα ὑποδιαίρουνται εἰς ἄλλα μικρότερα, καὶ αὐτὰ εἰς ἄλλα πολλὰ μικρότερα, καὶ οὕτω καθεξῆς, ἕως ὅτου δὲν διακρίνομεν πλέον τίποτε, ἐνῷ αἱ ὑποδιαίρέσεις ἐξακολουθοῦσι πάντοτε.

Ἐννοεῖς δὲ κάλλιστα, ἂν σκεφθῆς ὀλίγον, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γείνη ἄλλῶως τὸ πρᾶγμα· καθότι ἓν καὶ μόνον, τὸ ἐλάχιστον ἄτομον τοῦ σώματός μας ἂν δὲν ἐλάμβανεν αἷμα, δὲν θὰ ἐδύνατο νὰ τραφῆ· τί λέγω, νὰ τραφῆ; δὲν θὰ ὑπῆρχε κἀν διόλου, διότι τὸ αἷμα δημιουργεῖ καὶ τὰ ἐλάχιστα τῶν ἀτόμων τοῦ σώματος.

Τὰ μικρὰ αὐτὰ καὶ ἀδιόρατα ἀγγεῖα τοῦ αἵματος τὰ ὀνόμασαν οἱ πρῶτοι ἐπιστήμονες τριχοειδῆ, διότι δὲν ἐφαντάζοντο βεβαίως πόσα θαυμάσια ἔμελλε μίαν ἡμέραν νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τὸ μικροσκόπιον, καὶ δὲν εὔρον ἄλλο πρᾶγμα καταλληλότερον νὰ ἐκφράσῃ τὴν λεπτότητα τῶν ἀγγείων ἐκείνων, παρὰ τὰς τρίχας. Καὶ ὅμως ἐκάστη τῶν λεπτῶν τριχῶν τῆς μαλακῆς σου κόμης εἶνε χονδροειδέστατον σχοινίον, παραβαλλομένη πρὸς τὰ τριχοειδῆ ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα εἶνε διεσπαρμένα πανταχοῦ τοῦ σώματός σου.

Σημείωσε δὲ ἐπὶ τέλους, ὅτι ἐκάστη τῶν τριχοειδῶν αὐτῶν ἀρτηριῶν ἔχει ὡς πᾶσα ἀρτηρία τρεῖς χιτῶνας ἥτοι ὑποκάμισα, οὕτως εἰπεῖν, ἅτινα διακρίνονται κάλλιστα εἰς τὰς κἄπως μεγάλας ἀρτηρίας, ὅτι ἐντὸς αὐτῶν τῶν χιτῶνων ὑπάρχει αἷμα, ὅτι εἰς τὸ αἷμα αὐτὸ ὑπάρχουσι τριάκοντα περίπου οὐσαὶ γνωσταὶ εἰς ἡμᾶς καὶ τίς οἶδε πόσαι ἄγνωστοι, καὶ θὰ σχηματίσης ἴσως περίπου ἰδέαν τινὰ τῶν θαυμάτων, ἅτινα περικλείει πᾶν ἐλάχιστον μέρος τοῦ σώματός σου.

^{Ἐπεται συνέχεια.}

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΔΥΟ ΜΩΡΑΪΤΙΣΣΑΙ

Β'

Η ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΜΟΥΧΛΙΩΤΙΣΣΑ

Ὁ ἀναβαίνων τὴν ἀνάγτη ὁδὸν τὴν φέρουσαν ἀπὸ τῶν Μύλων τοῦ Ναυπλίου εἰς Τριπολιτσάν, ἀφοῦ περάσῃ τὸν Ἀχλαδόκαμπον, ἔχει δεξιᾶ τὸ Παρθένιον ὄρος, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποῖου ἐγείρεται πύργος καλούμενος *Palaid Mouchli*· ἔπειτα δὲ, ὅταν ἐξέλθῃ ἀπὸ τῶν ὄρεων εἰς τὸ περὶ τὴν πόλιν ἐκείνην ἀπλούμενον εὐρὺ πεδῖον καὶ διέλθῃ τὰ Ἀγιοργίτικα, ἐὰν ἐρωτήσῃ περὶ τοῦ πρὸ

τῆς κόμης ταύτης θάλλοντος ἀμπελοφύτου χώρου, θέλει πάλιν ἀκούσει ὅτι ὀνομάζεται *Μουχλί*. Ἐκεῖ λοιπὸν ἦτο ἡ κατὰ τοὺς τελευταίους μεσαιωνικοὺς χρόνους πολλὰκις μνημονευομένη ἡγεμονία τοῦ *Μουχλίου*, ἧς οἱ δυνάσται, ὠχυρωμένοι ὄντες ἐντὸς τῶν ὀρέων, ἐδέσποζον μεγάλου μέρους τοῦ πεδίου ὅπερ τὸ πάλαι κατεῖχετο ὑπὸ τῆς Τεγέας καὶ τῆς Μαντινείας καὶ ἐν τῷ στενοτέρῳ τοῦ ὁποίου σημείῳ συνεκρατήθη ἡ πολυθρύλητος μάχη καθ' ἣν ἐνίκησεν ἅμα καὶ ἔπесен ὁ Ἐπαμεινώνδας. Ὅτι δὲ ἐνταῦθα ζητηθῆναι τὸ ἱστορικὸν τοῦτο *Μουχλί* καὶ οὐχὶ εἰς Ἀμφύκλας, ὅπως ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ἴσως διὰ τε τὸ μέχρι τινὸς ὁμόηχον καὶ τὴν γραφὴν *Ἀμυκλίου* τοῦ παρισινοῦ Κώδικος τῆς τοῦ Φραντζῆ ἱστορίας, δηλοῦται ἐκ τοῦ Χαλκοκονδύλη λέγοντος «ἐπὶ Μουχλὴν τῆς Τεγέης πόλιν» καὶ προστιθεμένου ὅτι ἡ πόλις ἔκειτο ἐπὶ ὄχρου ὄρους καὶ ἐρυμνοῦ, ὃ δὲ περὶ αὐτὴν χώρος ἦτο χαλεπὸς τε καὶ δύσβατος.

Περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος ἤρχε τοῦ Μουχλίου ὁ Δημήτριος Ἀσάν, τοῦ ὁποίου ἡ θυγάτηρ ἦτο ἡ ἀνώνυμος Μουχλιώτισσα, περὶ ἧς θέλομεν ὁμιλήσει σήμερον. Οἱ Ἀσάναι ἦσαν βουλγαρικῆς καταγωγῆς, ἀλλὰ κατασταθέντες ἐν Κωνσταντινουπόλει συνέδεσαν τὴν τύχην αὐτῶν μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ εἰς μὲν τοῦ οἴκου τούτου κλάδος παρέμεινεν εἰς τὴν βασιλεύσαν, ὅπου βλέπομεν αὐτὸν καταλεγόμενον μετὰ τῶν πρωτευόντων ἐλληνικῶν οἴκων μέχρι τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος, ὑπὸ τοῦ τότε γράψαντος Γάλλου Λακροῶ. Ἐτερος δὲ κλάδος μετηνάστευσεν εἰς Πελοπόννησον ἀπὸ τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐνταῦθα οἱ Ἀσάναι ἐσυγγένευσαν διὰ κηδεστίας πρὸς τοὺς Ζαχαρίας, οἵτινες ὑπῆρξαν οἱ ἔσχατοι φράγχοι τῆς χώρας ταύτης ἡγεμόνες καὶ προσεπωνομάσθησαν πολλὰκις ἕνεκα τῆς κηδεστίας ἐκείνης Ἀσάναι· πλὴν τούτου οἱ Ἀσάναι συνεδέθησαν διὰ κηδεστίας ὡσαύτως μετὰ τῶν Ἑλλήνων δεσποτῶν, περὶ ὧν ὁμιλήσαμεν ἐν τῷ βίῳ τῆς Ἑλένης Καντακουζηνῆς. Οὕτω δὲ μέγα ἰσχύσαντες μετέσχον πολυειδιῶς καὶ πολυτρόπως τῶν τελευταίων περιπετειῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ χερσονήσῳ. Τῶν Πελοποννησίων τούτων Ἀσανῶν ἐπιφανέστατος ἐγένετο ὁ γυναικάδελφος τοῦ δεσπότη Δημητρίου, ἀδελφοῦ τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, Ματθαίου Ἀσάν. Ὅτε περὶ τὰ τέλη τοῦ 1452 ὁ σουλτάν Μεχμέτης, ἵνα παρακλύσῃ τοὺς δεσπότης τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τοῦ νὰ πέμψωσιν ἐπικουρίαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, παρήγγειλε τὸν γενικὸν διοικητὴν τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας Τουραχάν νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν χερσονήσον μετὰ στρατοῦ πολυαριθμοῦ, ὁ υἱὸς τοῦ Τουραχάν, ὁ Ἀχμέτ, προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ματθαίου Ἀσάν ἐντὸς τῶν ὀρέων ἄτινα διαχωρίζουσι τὴν Μεσσηνίαν ἀπὸ τῆς Ἀρκαδίας καὶ ὄλοσχε-

ρῶς κατατροπωθεὶς, συνελήφθη καὶ ἀπεστάλη αἰχμάλωτος εἰς Σπάρτην. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος τῷ 1458 παρέδωκεν εἰς τὸν σουλτάν Μεχμέτην τὴν Ἀκροκόρινθον. Ὅχι ὅμως, ὡς λέγει ὁ Φραντζῆς, ἄνευ ἀντιλογίας τινός, ὅστις ὀνομάζει εἰρωνικῶς τὸν Ματθαῖον Ἀσάνην καὶ τὸν ἕτερον φρουραρχὸν Νικηφόρον Λουκάνην, γενναίους ἄρχοντας, μνημονεύων δὲ ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸν πρῶτον, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Παύλου Ἀσάνη, ἐπιφέρει μετὰ πικρίας, τὸ παλαιὸν καὶ νέον κακόν. Ὁ Φραντζῆς δὲν διέκειτο φιλικῶς πρὸς τοὺς Ἀσάνας καὶ τὸν Λακεδαιμόνιον Νικηφόρον Λουκάνην· τὸν μὲν Ματθαῖον ὀνομάζει ἀλλοῦ που τῶν κακῶν πάντων τῆς Πελοποννήσου αἴτιον, τὸν δὲ Λουκάνην μνημονεύσας ἀλλοῦ πάλιν, κατ' ἀρχάς προσαγορεύει καλοκάγαθον, ἀμέσως ὅμως ἔπειτα προσθεὶς τὸ κύριον ὄνομα Νικηφόρος, συνεπάγεται ἡ μάλλον εἰπεῖν Πελοποννησιοφθόρος. Καὶ ἴσως εἶχε μέχρι τινὸς δίκαιον, διότι ἀμφοτέροι δὲν ἐδίστασαν νὰ σπεύρωσι διχονοίας μετὰ τῶν ἐλλήνων δεσποτῶν Θωμᾶ καὶ Δημητρίου τῶν Παλαιολόγων· ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου ἀμφοτέροι, μάλιστα δὲ ὁ Ματθαῖος Ἀσάνης, ἀνεδείχθησαν ἄνδρες ὄντως γενναῖοι· διότι κατὰ τὴν λεπτομερεστέραν καὶ ἀπαθεστέραν ἔκθεσιν τοῦ Χαλκοκονδύλη, δὲν ἐσυνθηκολόγησαν πρὸς τὸν σουλτάνον εἰμὴ μετὰ μακρὰν καὶ πεισματώδη ἀντίστασιν· οὐδὲ ὑπέκυψαν εἰμὴ ἀφοῦ ἐξέλιπον αἱ τροφαί, τὸ δὲ δεινότερον, ὁ Μεχμέτης εἶχε μάθει τοῦτο διὰ προδοσίας τοῦ ἀρχιερέως, ὥστε πλειότερα ἐπιμονὴ ἦτο ἀνοφελὴς καὶ ἠδύνατο νὰ ἀποβῇ ὀλεθρία εἰς τοὺς κατοίκους· ὁ ἔχθρὸς, ἀπλῶς παρακαθήμενος, ἤθελε γίνεαι μετ' οὐ πολὺ κύριος τῆς πόλεως καὶ λάβει προσέτι τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐκτραπῇ εἰς δεινὰς ἀντεκδικήσεις.

Ἀναλόγως δὲ ἱστορεῖ ὁ Φραντζῆς καὶ τὰ περὶ τοῦ Μουχλίου, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος παρέδωκεν εἰς τὸν σουλτάνον ὁ Δημήτριος Ἀσάν, λέγων ἄνευ ἄλλης τινὸς ἐξηγήσεως, ὅτι ὁ τότε ἐκεῖσε ἡγεμονεύων ἔδωκεν αὐτὸ, μετ' εἰρήνης τῷ ἀμυρᾷ, ὁ καλοκάγαθος Ἀσάνης Δημήτριος. Τί σημαίνει τὸ καλοκάγαθος παρὰ τῷ Φραντζῆ, ὅταν ὁμιλῇ περὶ προσωπικῶν ἐχθρῶν του, τὸ γνωρίζομεν ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν εἶδομεν αὐτὸν μεταχειρισθέντα τὸ ἐπίθετον ὡς πρὸς τὸν Λουκάνην. Ἐκ τῆς ἀκριβεστεράς ὅμως ἀφηγήσεως τοῦ Χαλκοκονδύλη καθίσταται προφανές ὅτι ὁ Δημήτριος ἐσυνθηκολόγησε διότι οἱ πολέμιοι εἶχον γίνεαι κύριοι ἐκ πρώτης ἀφετηρίας τοῦ ὕδατος τῆς πόλεως, ἐξῶθεν αὐτῆς, ἀπὸ χωρίου πάνυ ἐρυμνοῦ καταρρέοντος, ὥστε οἱ κάτοικοι, πολλοὶ μάλιστα ὄντες καὶ πολλὰ ἔχοντες ὑποζύγια, ἐδήλωσαν ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀνθῆξωσιν. Ἀλλ' ἔλθωμεν εἰς τὴν θυγάτερα τοῦ Δημητρίου Ἀσάνη. Περὶ ταύτης, ἐνῶ

δὲν ἤξευρομεν τὸ κύριον αὐτῆς ὄνομα, γινώσκομεν πολλά ἄλλα πράγματα. Πρὸ πάντων δὲ γινώσκομεν ὅτι ἦτο καλλίστη τὸ εἶδος. Περὶ τούτου ἔχομεν μαρτυρίαν τὴν ὁποῖαν κάνεις δὲν θέλει τολμήσει νὰ μὴ πιστεύσῃ, τὴν μαρτυρίαν τῆς πατριαρχικῆς ἱστορίας τοῦ Μανουὴλ Μαλαξοῦ τοῦ *Πελοποννησιακοῦ*, ὡς αὐτὸς ἑαυτὸν ὀνομάζει, ὅπερ δὲν σημαίνει ὅτι κατέκτησε τὴν Πελοπόννησον, ὅπως ὁ Μοροζίνης, ὁ τούτου ἕνεκα *Πελοποννησιακὸς ἐπικληθεὶς*, ἀλλὰ μόνον ὅτι ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ. Κατὰ τὴν ἱεράν λοιπὸν ταύτην ἱστορίαν, ἡ θυγάτηρ τοῦ Δημητρίου Ἀσάνη «ἦτον πολλὰ εὐμορφοτάτη καὶ εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς ὅλον τὸ κορμί.» Ἀλλὰ τὸ πλάσμα τοῦτο δὲν εὐρίσκετο εἰς Μουχλί, ὅτε ἡ πόλις αὕτη παρεδόθη εἰς τὸν σουλτάν Μεχμέτην.

Ἡ περικαλλῆς μουχλιώτισσα εἶχεν ὑπανδρευθῆ πρό τινων ἐνιαυτῶν τὸν τελευταῖον ἐκ τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης δούκα τῶν Ἀθηνῶν, Φραγκίσκον Β' Ἀκκιαϊούλιν, τὸν ὑποκοριστικῶς καὶ Φράγκον προσαγορευόμενον. Ὁ Φράγκος οὗτος ἦτο μὲν ὡσαύτως νέος εὐειδῆς, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ὅσα λέγει περὶ αὐτοῦ φημιζόμενα ὁ Χαλκοκονδύλης, ἀλλὰ, καθάπερ πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ δυνάσται τῶν χρόνων ἐκείνων, Ἕλληνές τε καὶ ἐσπέριοι, ἐξήρτατο ἀπὸ τὸν κατακτητὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῇ εὐδοκίᾳ τούτου ἔλαβε τὸ δουκάτον τῶν Ἀθηνῶν τῷ 1455, κατεχόμενον πρότερον ὑπὸ τοῦ ἀηλίκου ἐξαδέλφου τοῦ Φραγκίσκου Α'. Μὴ ἀρκοῦμενος δὲ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην, ἠθέλησε νὰ ἐκδικηθῆ ἀμέσως τὴν θείαν αὐτοῦ, τὴν τοῦ Φραγκίσκου Α' μητέρα καὶ κηδεμόνα, καὶ φυλακίσας αὐτὴν εἰς Μέγαρχα, μετ' οὐ πολὺ τὴν ἐθανάτωσεν. Ἡ θεία του αὕτη, καλουμένη Κιάρρα Γεωργίου, εἶχε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της ἐραστῆ ὄραίου τινὸς Ἐνετοῦ, τοῦ Βαρβολομαίου Κονταρίνη, καὶ ἐπειδὴ οὗτος ἦτο ἔγγαμος, δὲν ἐδίστασε νὰ συνεννοηθῆ μετ' αὐτοῦ ἵνα δολοφονήσῃ τὴν σύζυγόν του· τούτου δὲ γενομένου, ἡ Κιάρρα Γεωργίου συνεζεύχθη τὸν δολοφόνον. Δὲν ἦτο λοιπὸν πολλῆς συμπαθείας ἀξία. Ἀλλὰ τοιαῦτα σκιρτήματα δὲν τὰ ἐνοστιμεῦετο ὁ σουλτάν Μεχμέτης. Ἄν ἡ κυρία ἐκείνη ἦτο ἀξία τιμωρίας, ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῆ ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὄχι ὑπὸ τοῦ Φράγκου· καὶ ἔπειτα εἶχεν ἤδη τιμωρηθῆ, διότι ἕνεκα τοῦ ἀνοσίου αὐτῆς γάμου, ἀπεδόθη τὸ δουκάτον εἰς τὸν Φράγκον. Ὁθεν ὁ σουλτάνος, ὅστις πρὸ καιροῦ ἄλλως τε ἐπόθει τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν, ἀπερῆνατο ὅτι ὁ δούξ ὑπερέβη τὰ καθήκοντά του καὶ διέταξε περὶ τὰ μέσα τοῦ 1456 τὸν υἱὸν τοῦ Τουραχάνη Ὀμάρ νὰ καταλύσῃ τὸ τοῦ Φράγκου κράτος.

Ὁ Ὀμάρ, στρατεύσας ἐκ Θεσσαλίας, ἐγένετο ἀμέσως κύριος τῆς κάτω πόλεως· ἀλλ' ὁ Φραγκ-

κίσκος, ἀνελθὼν εἰς τὴν ἀκρόπολιν μετὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀντέστη αὐτόθι γενναίως ἐπὶ δύο ἔτη ὥστε ἂν ἡ θυγάτηρ τοῦ Δημητρίου Ἀσάνη δὲν παρευρέθη εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ Μουχλίου, ὑφίστατο πρὸ χρόνου μακροῦ δοκιμασίας πολὺ δεινότερας ἐν τῇ ἀκρόπολει τῶν Ἀθηνῶν. Ὅτε δὲ τῷ 1458, ὁ σουλτάνος, εἰσβαλὼν αὐτὸς εἰς Πελοπόννησον, κατέλαβε πλεῖστον ταύτης μέρος καὶ πρὸς τοὺς ἄλλοις τὸ Μουχλί καὶ τὴν Κόρινθον, ὁ μὲν Ὀμάρ φιλοτιμούμενος νὰ προσφέρῃ τελευταῖον καὶ τὴν ἀκρόπολιν εἰς τὸν δεσπότην αὐτοῦ, ὁ δὲ Φράγκος πειθόμενος ὅτι δυσκόλως θέλει παρατείνει ἐπὶ πολὺ ἔτι τὴν ἀντίστασιν, συνεβιάσθησαν πρὸς ἀλλήλους. Ἡ ἀκρόπολις παρεδόθη, ἀλλ' ὁ Φράγκος παραλαβὼν «τὰ σαυτοῦ καὶ τὸν τῆς ἀκροπόλεως ὄλθον», ὡς λέγει ὁ Χαλκοκονδύλης, ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς Πύλης δούξ τῆς Βοιωτίας, ἔχων καὶ τὴν πόλιν τῶν Θηβῶν. Τότε δὲ ἐπιστρέφων ἐκ Πελοποννήσου ἐτράπη ὁ σουλτάνος ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀπεθαύμασε τὰ λαμπρὰ τῆς ἀκροπόλεως μνημεῖα, καὶ τὸν Πειραιᾶ καὶ τοὺς ἄλλους λιμένας, ἀναφωνήσας «ὅποση χάρις δὲν δεφείλεται εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Τουραχάνη Ὀμάρ, τὸν προσκτησάμενον ἡμῖν πάντα ταῦτα τὰ ἐξάισια!» Κραυγὴ μεγάλωφρων, καθ' ἣν ὅμως δὲν πρέπει νὰ κρίνωμεν τὸν κατακτητὴν· διότι ἀληθῶς εἶπεν ἦτο φύσις θηριώδης, ἔχουσα μὲν διαλείψεις τινὰς γενναιοψυχίας, ἀλλὰ διαλείψεις μόνον.

Ὁ δούξ Φράγκος Ἀκκιαϊούλος δὲν ἀπῆλαυσεν ἐπὶ μακρὸν τὴν τελευταίαν ἐκείνην παρὰχώρησιν. Τῷ 1460 ὁ σουλτάνος, κατακτῆσας ἤδη ὀλοσχερῶς τὴν Πελοπόννησον, διήλθεν αὖθις ἐξ Ἀθηνῶν κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἐπιστροφήν του. Ἐνταῦθα δὲ διατριβῶν ἔμαθεν ἀπὸ τοὺς ἐν τῇ ἀκρόπολει σταθμεύοντας γεννιτσάρους, ὅτι τινὲς τῶν Ἀθηναίων, συνεννοούμενοι μετὰ τοῦ ἀρχοντος τῆς Βοιωτίας, παρεσκευάζον συναμοσίαν ἐπὶ ἀνακτῆσει τῆς χώρας. Ἐν τῷ ἅμα συνέλαβε μὲν δέκα τῶν προϋχόντων τῆς πόλεως καὶ ἀπαγαγὼν αὐτοὺς, κατόκισεν εἰς Βυζάντιον, διέταξε δὲ τὸν Ζαγανὸν, τὸν παστὰν τῆς Πελοποννήσου, νὰ φονεύσῃ τὸν Φράγκον. Καὶ τούτου γενομένου ἡ χήρα αὐτοῦ μετὰ τριῶν υἱῶν, παιδῶν ἔτι ὄντων, ἀπήχθη εἰς τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει βασίλεια. Οἱ τρεῖς υἱοὶ κατέλεγησαν βραδύτερον εἰς τοὺς γεννιτσάρους, καὶ εἰς ἐξ αὐτῶν προήχθη εἰς τὰ ὑπάτα τοῦ Ὀσμανικοῦ κράτους ἀξιόματα. Ἡ δὲ μήτηρ δὲν φαίνεται δελεάσασα τὸν σουλτάνον· τοῦλάχιστον κατὰ τὴν πατριαρχικὴν ἱστορίαν ἀλλοῖα ὄλως ἀπέβη ἡ τύχη αὐτῆς.

Κατὰ τὴν ἱστορίαν ταύτην, ἅμα ἔφοασεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν «ἠκούσθη ἡ εὐμορφία αὐτῆς εἰς ὅλην τὴν πόλιν.» Καὶ ἐπὶ πολλῶν

μὲν χρόνον ἢ φήμη αὐτὴ οὐδὲν ἔσχεν ἀλέθριον ἀποτελέσασθαι. Ἐν διστάματι ἐτῶν ὁκτώ δὲν ἠξέυρομεν τι ἐγένετο ὅτι μόνον δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν μετέπειτα περὶ αὐτῆς ἀναφερόμενων, εἶναι ὅτι ἔζη ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἀθέατος εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ ὅτι ὁ σουλτάνος οὐτε αὐτὸς ἰδιοποιήθη, οὐτε εἰς τινα τῶν μεγιστάνων ἐπέτρεψεν αὐτήν, ὅπως συνείθιζε πολλάκις νὰ πράττῃ ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ καταλυθείσης τῷ 1462 τῆς ἐν Τραπεζοῦντι βασιλείας, ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινουπόλιν ὁ πρωτοβεστιάριος αὐτῆς Γεώργιος Ἀμοιρούτσης, τὸν ὁποῖον εἶδομεν ἐν τῷ βίῳ τῆς Ἑλένης Καντακουζηνῆς, συντελέσαντα οὐ μικρὸν εἰς τε τὴν πτώσει τοῦ τελευταίου ἐκείνου ἑλληνικοῦ κράτους καὶ εἰς τὴν ἐξολόθρευσιν τοῦ οἴκου τῶν Κομνηνῶν, τῷ 1466.

Ὁ πρωτοβεστιάριος αὐτὸς ἦτο μὲν ἀνὴρ σοφώτατος, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐμπόδιζε τοῦ νὰ ἔχῃ κάλλιστον ἀνάστημα, ὅψιν εὐειδῆ καὶ νὰ ἦναι ἄριστος μὲν μουσικὸς, ἐπιτήδειος δὲ εἰς πᾶσαν σωματικὴν ἀσκήσιν, ὡς λέγει ὁ Μονεμβασιᾶς Δωρόθεος. Εἶχε δὲ ἡδὴ ὑπερβῆ τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος διότι μετέσχε τῆς ἐν Φλωρεντία συνόδου, ὅτε, ἤτοι μεταξὺ τοῦ 1437 καὶ 1439, δύσκολον εἶναι νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἦτο νεώτερος τῶν 35 ἢ τὸ ὀλιγώτερον 30 ἐτῶν καὶ πλὴν τούτου, ἦτο ἔγγαμος καὶ εἶχε τέκνα. Ἄλλ' ἦτο ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων οἵτινες σώζουσιν ἐπὶ πολὺ νεότητα καρδίας καὶ ἀκμὴν σώματος, δὲν ἔχουσι δὲ τὴν σύνεσιν νὰ νέμονται σωφρόνως τὰ πολύτιμα ταῦτα τῆς φύσεως δῶρα.

Ἐνόσω ἔζων οἱ Κομνηνοὶ ὁ Ἀμοιρούτσης δὲν εἶχεν ἐπιστήσῃ προσοχὴν εἰς τὸ φημιζόμενον κάλλος τῆς ἐν τοῖς βασιλείοις διατιωμένης χήρας ἴσως διότι διέτριβε συνήθως ἐκτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρὰ τῷ πρώτῳ βασιλεῖ Τραπεζοῦντος ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ ἐν Σέρραϊς. Μετὰ τὴν ὀλοσχερῆ ὅμως καταστροφὴν τοῦ οἴκου ἐκείνου, κατασταθεὶς ὀριστικῶς ἐν τῇ βασιλευσίᾳ, ἐπεθύμησε νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀνώνυμον ἡμῶν μουχλιώτισσαν. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο εὐκόλον ἀλλὰ καθὼς ἠξέυρομεν, ὁ Ἀμοιρούτσης ἦτο πρῶτος ἐξ ἀδελφῶν τοῦ Μαχμούτ πασᾶ καὶ προσφάτως ἔτι εἶχε λάβει νέον δικαίωμα εἰς τὴν ἰδιάζουσαν τοῦ σουλτάνου εὐνοίαν, καταστήσας εἰς αὐτὸν γνωστὴν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Χασάμπευ. «Ὅθεν, καθ' ἃ διαλαμβάνει ἡ πατριαρχικὴ ἱστορία καὶ ὡς εἶχε παρρησιάνεις τὸν αὐθέντην ἔκαμε πολλὰς τέχνας καὶ ἶδεν αὐτήν. Καὶ καθὼς ἶδεν τὴν εὐμορφίαν ἐκείνης, ἔπεσεν ὅλη ἡ ἀγάπη αὐτοῦ καὶ ὁ πόθος εἰς αὐτήν, καὶ ἀποφάσισεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἢ νὰ τὴν ἐπάρῃ γυναῖκα ἢ νὰ ἀποθάνῃ.» Ἡ τοσοῦτον πραγματικῶς ἐμφερόμενη ἐνταῦθα ἀπόφασίς αὐτῆ ὑπεδήλωσε ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ ὑπερνηκίῃ πολλὰ ἔτι προσκόμματα. Τῶντι εἶχε μὲν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸν σουλτάνον

καὶ τὸν μέγαν βεζύρη, εἶχε συνευδοκοῦσαν καὶ τὴν κυρίαν ἢν τοσοῦτον αἰφνιδίως καὶ ἀκαθέκτως ἐλάτρευσεν, εἶτε διότι αὐτὴ ἐβαρύνθη τὸν μονήρη βίον ὃν διῆγεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, εἶτε διότι ἀκμάζουσα ἔτι, δὲν ἔμεινεν ἀπρόσιτος εἰς τὰς ὁπωςοῦν ὠρίμους μὲν, ἀλλὰ σφόδρα πεπειραμένης χάριτας τοῦ πειρασμοῦ ἐκείνου· μὴ λησμονήσωμεν ὅμως ὅτι ἦτο ἔγγαμος. Ἡ σύζυγος αὐτοῦ ὄχι μόνον περὶ διαζυγίου δὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ λόγον, ἀλλ' ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν τέκνων ἐβόα κατὰ τῆς ἀδικίας ἧς προέκειτο νὰ γίνῃ θύμα· ὁ πατριάρχης Ἰωάσαφ, ὁ δεύτερος τοῦ Γενναδίου διάδοχος, δὲν ἠδύνατο φυσικῶς τῷ λόγῳ νὰ ἐπιτρέψῃ τοιοῦτον γάμον, τὸν ὁποῖον ὠνόμαζε δικαίως φανεράν μοιχοζευξίαν· ὁ μέγας αὐτοῦ ἐκκλησιάρχης Μάξιμος, ὅστις ἴσχυς πολὺ παρ' αὐτῷ καὶ τὸν ὁποῖον ἐζήτησαν νὰ δελεάσωσι διὰ δώρων μεγάλων, ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν συναίεσιν τοῦ ἀρχιεποῦ τῆς ἐκκλησίας, ἀπέπεμψε μετ' ὀργῆς τὰ δῶρα καὶ τοὺς κομισαντας αὐτὰ εἰπὼν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παραβιασθῶσιν οἱ νόμοι τῆς ἐκκλησίας. Τότε ὁ μανιώδης ἐραστῆς δὲν ἐδίστασε νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ ἔσχατα.

Παντοδύναμος ὢν παρὰ τῷ βεζύρῃ κατέπεισε τὸν σουλτάνον νὰ καθαιρέσῃ τὸν πατριάρχην καὶ νὰ διατάξῃ νὰ κοπῶσι μὲν τὰ γένηα αὐτοῦ, νὰ σχισθῶσι δὲ τὰ δύο πλάγια τῆς ῥινὸς τοῦ μεγάλου ἐκκλησιάρχου. Καὶ ἐνῶ ταῦτα ἐγένοντο, αὐτὸς ἀπεδίωξε μὲν τὴν νόμιμον σύζυγον καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, παρλαβὼν δὲ τὴν ἐρωμένην ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ συνέζη μετ' αὐτῆς ἀναφανδόν. Ἡ δὲ εὐκολία μεθ' ἧς ἡ κυρία αὐτῆ συνήνεσεν εἰς τοῦτο καὶ ἐπέτρεψε νὰ προσγίγῃ τοιαύτη βίβη καὶ ὕβρις εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἡμῶν, μαρτυρεῖ, ὅτι ἂν τὸ κάλλος αὐτῆς ἦτο ἄμαχον, ἢ ἠθικὴ συνειδήσις ἦτο ἀσθενεστάτη. Ἄλλ' οἱ δύο ἐρασταὶ δὲν ἀπήλαυσαν ἐπὶ μακρὸν τὴν ἀθέμιτον ἐκείνην εὐτυχίαν. «Ἡ θεία σπάθη τοῦ Θεοῦ, λέγει ἡ πατριαρχικὴ ἱστορία, δὲν ἄφηκεν αὐτὸν νὰ ὑπάγῃ εἰς μάκρος, νὰ μὴ δὲν τοῦ ἀνταποδώσῃ τὸ ἀνταπόδομά του, καθὼς ἔκαμεν ἄμῃ ὀγλήγωρα τοῦ τὸ ἔδωκε. Μιᾶ γὰρ ἡμέρᾳ ἐκαθέζετο ὁ αὐτὸς πρωτοβεστιάριος μετὰ τινων ἀρχόντων καὶ ἐπεζαν τὰ ἀζάρια ἡγουν τὸ ταβλί. Καὶ πέζοντα ἄπλωσε νὰ ἐπάρῃ τὰ ἀζάρια, νὰ τὰ βίξῃ. Καὶ ἐκεῖ ὅπου ἄπλωσε τὸ χέρι του, ἐν τῷ ἅμα ἀπέθανεν, ἄγρια καὶ φοβερὰ τρίζοντα τὰ δόντια αὐτοῦ. Ὡ τῆς μακροθυμίας σου Κύριε! μέγας εἶ, Κύριε, καὶ φοβερός.» Τί ἀπέγεινε μετέπειτα ἡ Μουχλιώτισσα ἡμῶν, δὲν λέγεται· εἰμποροῦμεν ὅμως νὰ τὸ εἰκάσωμεν ὁπωςοῦν ἀσφαλῶς. Αἱ γυναῖκες ὅσαι εἶναι ἄπλως εὐχάριστοι ἐν τῇ νεότητι, δὲν ἀλλοιοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀλοσχερῶς εἰμὴ διὰ χρόνου μακροῦ, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐξακολουθοῦσιν ἀρέσκουσαι μέχρις ἐσχάτου μετοπώρου. Ἀλλὰ τὰ ἀδυσώπητα κάλλη, τὰ διερχό-

μενα τὸν βίον ὡς κατακτηταὶ τινες ἀκαταμάχητοι, πρῶτως ὑποπίπτουσιν εἰς τὴν ἐπήρειαν τῆς ἡλικίας· καὶ τότε, ἐὰν ἦναι συνετὰ, δὲν καταδέχονται νὰ ἐπαιτήσωσι τὴν εὐνοίαν, ἣν ἄλλοτε ἐπέβαλλον, καὶ ἐπόμενα τῇ ἀρχῇ, ἣν ἐπρέσβευσεν ὁ δεσπότης τῆς ἀγίας Ἐλένης ὁ εἰπὼν, ἡ διατάσσω ἢ σιωπῶ, ἀποθέτουσιν οἰκειοθελῶς τὸ στέμμα καὶ διαβιοῦσιν ἐν ἀφανείᾳ. Ἐξ οὗ δηλοῦται ὅτι ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν γυναικῶν ὅπως καὶ ἐν τῇ τῶν ἀνδρῶν πολιτείᾳ, ἡ συνταγματικὴ ἀρχὴ εἶναι μακροβιωτέρα τῆς ἀπολύτου. Τοιοῦτό τι λοιπὸν συνέβη πιθανώτατα καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Ἡ τοσοῦτον τυραννικῶς πολιτευθεῖσα ἐκείνη γυνή, ἀφείρωσεν ὑποθέτω ἐγκαίρως

Τῇ Παφίῃ τὸ κάτοπρον·

καὶ ἐπεφώνησεν, ὡς ἡ ἀρχαία Λατὶς·

... . Ἐπεὶ τοίῃ μὲν ὄρεσθαι
οὐκ ἐθέλω· οἷ δ' ἦν πάρος οὐ δύναμαι,

ὅπερ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον, ὅτι· καθὼς κατήντησα, δὲν θέλω νὰ βλέπω ἐμαυτὴν καὶ κηθῶς ἤμην ἄλλοτε, δὲν δύναμαι.

Κ. ΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ.

Ο ΟΙΚΟΣ!

Μετάφρασις Σ. Κ. Σ.

Ὁ οἶκος! Πόσας ιδέας δὲν διεγείρει ἐν τε τῷ πνεύματι καὶ τῇ καρδίᾳ ἡ λέξις αὕτη! Ὁ οἶκος, τοῦ βίου τὸ καταφύγιον καὶ ἡ χαρὰ, ὁ ἠσαυρὸς τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης!

Ἐπαινεῖ ἡ Ἰερά Γραφή τὴν γυναῖκα τὴν ἰακὴν νὰ διευθύνῃ τοῦ οἴκου τὰ ἔργα, διακηρύττει ἡ βρωμαϊκὴ παράδοσις τὴν ἀρετὴν τῆς οἰκουροῦσης δεσποίνης, νομίζουσιν ὅτι ἑαυτοὺς δοξάζουσιν οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἥρωες αὐξάνοντες τοῦ οἴκου τὴν δόξαν. Εὐτυχὴς νομίζεται ὁ ἀληθὴς σοφὸς ἂν ἐν τῷ μικρῷ τῷ οἴκῳ ἔχει τὸσον θέσιν, ὡς τε νὰ δεχθῆ τὸς φίλους του. «Ἐκαστος εἶνε βασιλεὺς ἐν τῷ οἴκῳ του», ἔλεγον οἱ Ῥωμαῖοι, ἡ δὲ μεγαλόφρων Ἀγγλία ἐξηγεῖται τὸ ἴδιον συναίσθημα τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας διὰ τοῦδε τοῦ ἀξιωματοῦ· Παντὸς Ἀγγλοῦ ὁ οἶκος εἶνε τὸ φρούριόν του.

Παρὰ τοῖς αὐτόχθοσι τῆς Νέας Ζηλανδίας, ἱερὸν κτῆμα θεωρεῖται ὁ οἶκος. Ὄταν τις ἀποθνήσκῃ εἴτε διὰ φυσικοῦ θανάτου εἴτε ἐν μάχῃ, οὐδεὶς τολμᾷ νὰ καταλάβῃ τὴν καλύβην ἐν ἣ κατώκει ὁ θανὼν. Τὴν ἀφίνουσι νὰ ἐρειπωθῆ, χωρὶς οὐδὲν ἐξ αὐτῆς νὰ ἐγγίσει.

Εἰς τὰς διαφόρους τοῦ κόσμου χώρας, ὑπὸ τὸν φλέγοντα οὐρανὸν τῶν τροπικῶν, ὑπὸ τὸν παγετώδη τῶν πόλων, πᾶσα ἀνθρωπίνη οἰκογένεια ἔχει τὴν ἐστίαν τῆς· ἐκεῖ καταφεύγει κατὰ

τὰς ἡμέρας τὰς χειμερινὰς, ἐκεῖ τὴν νύκτα ἀναπαύεται. Ἀλλὰ πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς νότον, πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς δυσμὰς, ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς καθολικῆς προόδου, πόσα καὶ πόσα ἑκατομμύρια ἀνθρωπίνων ὄντων ἔχουσι τὴν κατοικίαν τῶν διατεθειμένην κατὰ τρόπον μαρτυροῦντα ἀπίστευτον ἀφροντισίαν καὶ θαρβάρτητα!

Διὰ νὰ κατασκευάσωσι τὴν φωλεάν των, οἱ δυστυχεῖς ἐκεῖνοι δὲν ἔχουσιν οὔτε τοῦ μύρμηκος τὴν δεξιότητα, οὔτε τῆς μελισσῆς, οὔτε τῆς χελιδόνος. Ἀφίνω τὸν κάστορα, τὸν θαυμάσιον ἐκεῖνον κτίστην.

Ἐξ ὅλων τῶν μέσων τῆς συγκρίσεως, τὰ ὁποῖα δύναται τις νὰ μεταχειρισθῆ ἵνα διαγνώσῃ τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶνε θεβαίως τὸ ἀσφαλέστερον. Ἀπὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν μεγάρων μέχρι τῶν wigwams, τῶν πενιχροτάτων καλυβῶν, ἄς σκέψουσι τῆς βορείου Ἀμερικῆς τὰ δάση, ὁποῖα ἀπόστασις! ὁποῖα ἄβυσσος! Καὶ ὅμως καὶ εἰς τὰς καλύβας ἀκόμη ταύτας ἡ συναρμογὴ τῶν διαφόρων μερῶν ἀπαιτεῖ τινὰ βιομηχανίαν.

Ἀπλουστερά ἐτι εἶνε ἡ ἐργασία τῶν ἐπιχωρίων τῆς Βάν-Διέμεν. Οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ἐκείνης πυρπολοῦσιν εὐρὺ δένδρον, οὕτω δὲ παρσκευάζουσι κοίλωμα πέντε ἕως ἑξὸς ποδῶν ὕψους καὶ πλειόνων ποδῶν βάθους. Ἡ οἰκογένεια ἐγκαθίσταται ἐκεῖ ὡς ἐν σκοπιᾷ. Παρὰ τοὺς πόδας τῆς φωλεᾶς ταύτης ἐπιστρώννει ὀλίγην ἄργιλλον, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀνάπτει ἀνθρακίαν διὰ νὰ μαγειρεύῃ τὴν τροφὴν τῆς. Τὸ λοιπὸν τοῦ δένδρου μένει ἄθικτον· ὁ χυμὸς κυκλοφορεῖ ἀκωλύτως, οἱ δὲ κλάδοι του καλύπτονται ὑπὸ φύλλων καὶ καρπῶν.

Τὴν κατωτάτην βαθμίδα τῆς ἀνθρωπίνης κλίμακος κατέχουσιν οἱ Βοσχιμανοὶ τῆς φυλῆς τῶν Ὀττεντότων, οἱ Ἰνδοὶ τῆς φυλῆς τῶν Ἰαμπαρικών καὶ οἱ νησιῶται τῆς Γῆς τοῦ Πυρός.

Οἱ Ὀττεντότοι, οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς, ἐξεδιώχθησαν τῆς χώρας τῶν ὑπὸ τῶν Κάρφων, ὅπως οἱ Ἐρυθρόδερμοι ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν καὶ οἱ Λάπανες ὑπὸ τῶν Σουηδῶν, ἐαθμηδὸν δὲ ἐώσθησαν εἰς τὰ ὀπίσωμέχρι τῆς παραλίας καὶ διηρέθησαν εἰς φυλὰς, εἰς τοὺς Βακαλάους, τοὺς Βασσοῦτους καὶ τοὺς Βοσχιμανοὺς.

Εἶνε δὲ δυσειδέστατοι οἱ Ὀττεντότοι οὗτοι· ἔχουσι πεπισμένον τὸ πρόσωπον, προέχοντα τῶν παρειῶν τὰ μῆλα, ἡ βίς αὐτῶν εἶνε διεσχισμένη ὡς ἡ τοῦ σαμψωνίου κυνὸς, μακρὰ καὶ ἰσχνὰ τὰ μέλη των, τὸ δὲ σῶμα ἔχουσιν ἀείποτε ἀηλιμμένον διὰ λίπους, αἰθάλης καὶ στάκτης. Ἐτι δὲ δυσειδέστεροι, ῥυπαρότεροι καὶ μάλλον ἐξηχραιωμένοι εἶνε οἱ συγγενεῖς των Βοσχιμανοὶ.

Τῶν Ὀττεντότων αἱ καλύβαι ὁμοιάζουσι πρὸς κυφέλας μελισσῶν· ἐντὸς δὲ τῶν στενοτάτων

1. Λόγος ἀναγνωσθεὶς κατὰ τὴν δημοσίαν συνεδρίαν τοῦ γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου τῆ 25 Ὀκτωβρίου 1875 ἔτ. ν.